

Aventure

Christopher Kale **zang**

Marco Magalhães, Fumitaka Saito, Ita Hijmans **blokfluit**

Cranc, onzeker, broos

Binnen in mir hertzen cas/ Binnen in mir hertzen cas Frow myn willen nym vergüt	arrangement/ Gruuthuse Manuscript (ca.1400) Gruuthuse Manuscript II.97 Buxheim Organbook (ca.1460)/ arr.
Dits een rondeel Ein vrouleen edel von nature Egidius waer bestu bleven Esperance	arr./ Handschrift Van Hulthem (1405-08) Locham Songbook (1452-60) /arr. Gruuthuse Manuscript II.98 arr./ Rechterlijk Archief Helmond (ca.1416)
Min hertz in hohen fröuden Wel up elc sin / Wel up elc sin	Buxheim Organbook/ arr. Gruuthuse Manuscript II.99 arrangement/ Gruuthuse Manuscript
Bekenne myn klag Was ich begynne O, cranc onseker broosch engien Der winter will hin weichen	Conrad Paumann, 1410-1473 Buxheim Organbook/ arr. Gruuthuse Manuscript II.100 Locham Songbook/ Buxheim Organbook
Aliud benedicite Musike die in der naturen/ Musike die in der naturen	Buxheim Organbook/ arr. Gruuthuse Manuscript II.101/ melodie I.H. arrangement

*Arrangementen: I.H.

Aventure speelt op een nieuw gereconstrueerd blokfluitconsort uit het midden van de 15^e eeuw: www.fillingthegapreconstructionproject.wordpress.com.

www.aventure-ensemble.nl

Cranc, onzeker, broos

Het vijfluik uit het Gruuthuse Manuscript (ca.1400) en instrumentale connecties.

Kwetsbaar is ons bestaan, nietig en onzeker. Het is van alle tijden en zeker van de onze, waarin klimaatverandering en broze ecosystemen onze menselijke nietigheid en onzekere toekomst tonen.

Het Brugse Gruuthuse Manuscript (ca.1400), genoemd naar de latere eigenaar Lodewijk van Gruuthuse, bevat de grootste en oudste verzameling Nederlandstalige liederen met melodieën uit de late middeleeuwen. De 147 liederen vertellen met ongekende rijkdom over het (liefdes) leven van burgers in de bruisende stad die Brugge was. Naast liederen staan er in het Gruuthuse Manuscript gedichten en gebeden die meer reliëf aan de mogelijke makers en gebruikers van het handschrift geven; zo treedt een zekere Jan van Hulst als (een van de) makers naar voren.

Vijf opeenvolgende liederen in het hart van het liedboekdeel vormen een cyclus die een samenhangend verhaal vertelt. Het gaat om drie Maria-liederen die twee lamentaties omsluiten. Alleen al dat is prachtig, want ‘vijf’ staat in de middeleeuwen symbool voor de letters van Maria’s naam. Het vijfluik opent met het refrein-chanson **Binnen in mir hertzen cas** dat een kostbare bloem bezingt. Een geliefde, voorgesteld als bloem, moet veroverd worden, maar de bloem is een roos vol met hemelse dauw. De geliefde blijkt Maria te zijn die als een bloem in het hart van de dichter is geplant. Hierop volgt de lamentatie over een veel te vroeg gestorven zanger **Egidius**. Hoewel we eigenlijk niet weten wie deze Egidius was, kennen wij hem allemaal. In de taal van de middeleeuwen laat het rondeel een tijdloos verdriet horen. Opnieuw volgt een refrein-chanson gewijd aan Maria, **Wel up elc sin die vrucht begaert**. Dit Maria-lied biedt een tegenwicht aan de lamentatie en grijpt terug op het eerste Maria-lied: een roos is ons geopenbaard, wij loven haar en vragen haar vergiffenis voor onze zonden. Een tweede lamentatie volgt nu: **O, cranc onseker broosch engien**. Ditmaal stijgt de klacht boven het persoonlijke uit door de acceptatie dat het menselijk bestaan van nature breekbaar is. Het vijfde lied, **Musike die in der naturen**, het afsluitende Maria-lied, is weer een refrein-chanson. Dit lied herneemt het thema van ‘Eva’ – die de mens in het verderf stortte – en ‘Ave’ – die verlossing bracht – en sluit zo aan bij het eerste lied. Maar het is meer. In het accepteren van ons vergankelijke bestaan op aarde spelen muziek, het musiceren en de kunsten een essentiële rol. Daarmee sluit het lied ook aan bij het tweede Maria-lied. Helaas is de melodie voor juist dit lied niet overgeleverd.... Wij hebben met melodie fragmenten van andere Gruuthuse- liederen dit lied een stem gegeven en het vijfluik gecompleteerd.

Herhaling van melodie en tekst hoort bij laatmiddeleeuwse muziek. Een verfijnd schema van herhalingen als in het **Egidius**-rondeel was in de mode. Men kende daar vaste vormen voor (*formes fixes*) maar er waren veel varianten. Zo worden delen van de melodie die ‘**Dits een rondeel**’ heet herhaald, maar het is geen ‘rondeel’. De alledaagse melodie wordt door het ontbreken van tekst haast nooit uitgevoerd, wij spelen **Dits een rondeel** als een instrumentaal ensemble arrangement. Instrumentale muziek bloeide in de vijftiende-eeuwse stad. Overal waren instrumentalisten in dienst van steden, geregistreerd in archieven en afgebeeld op schilderijen, wandtapijten en zo meer. Hun overgeleverde muziekrepertoire, waarvoor Conrad Paumann in zijn brede kring van volgers de centrale figuur was, vinden we in o.a. het *Locham Songbook* en het *Buxheim Organbook*. Maar wat opgeschreven is, is slechts een fractie van wat er geweest is. Men had, zo blijkt, een ‘recept’ om te arrangeren. Instrumentalisten gebruikten zowel oude eenstemmige liederen voor hun instrumentale versies als meerstemmige liederen uit hun eigen tijd. **Aliud Benedicite** is bijvoorbeeld een instrumentale versie van de aloude *Tischsegen* van de Mönch von Salzburg (eind 14^e eeuw). Andere stukken zoals **Der winter wil hin weichen** bestonden als meerstemmig stuk en zijn opnieuw gearrangeerd door instrumentalisten. Het arrangeer-recept bleek ook op de Gruuthuse-liederen toepasbaar, merkte Aventure. Aventure creëerde zo instrumentale ensemblemuziek van tussen 1450 en 1470, vanuit het idee dat het arrangeer-recept het belangrijkste erfgoed is dat we van vijftiende-eeuwse instrumentalisten hebben.

Ita Hijmans

Wil je onze nieuwsbrief ontvangen? www.aventure-ensemble.nl/nieuwsbrief/